

Béres L. Attila

A magyar tánc történetéről

A Fővárosi Örmény Klub májusi műsorán *dr. Issekutz Sarolta*, a klub háziasszonya köszöntötte *Novák Ferencet, Tatát*, akit a közösség nemcsak a tévéből ismer. Többször járt nálunk, a füzetekben is többször írtunk már a koreográfus, rendező, etnográfus életéről, munkásságáról, kitüntetéséről. (Legutóbb 2013 márciusában jelent meg Örmény magyarok ivadéka című írása.) A májusi műsorban „A magyar tánc évszázadai” címmel szórakoztató, és egyúttal magas szakmai színvonalú előadást hallhattuk tőle. A teljesség igénye nélkül mutatta be a magyarországi néptánc különböző tájegységeinek táncait, *Stoller Antal Huba* táncművész, koreográfus, a *Vitézi Ének Alapítvány* vezetője közreműködésével eredeti archív filmfelvételekkel. *Stoller Antal* az előadás előtt elmondta, hogy az itt bemutatott filmeket főleg a Magyar Tudományos Akadémiával közösen készítette, a magyarországi néptáncok sorozatból, illetve az *Aprók* tánca sorozatból valók.

Novák Ferenc bevezetőként megemlítette, hogy „csak” negyed részben örmény, a nagymamája volt szamosújvári örmény, és előadásának alapja *Pesovár Ernő* néprajzos-néptánc kutató könyve.

„A tánc történetet mélyeséges kútnak tekintem, nagyon kevés a pontos adat. A X. század végén, a XI. században egész Európában, az Ibériai-félszigettől az Uralig csak körtánc létezett. Nincs olyan ikonográf, ahol más táncot lehetne látni. Vagy körbe, vagy nyitott körbe, lánc táncba álltak az emberek. Az antik görög vázarajzokon is a lányok lánc táncot jártak.” – kezdte előadását a tánc történetéről *Tata*. Elmesélte, hogy a tatárjárás előttről fennmaradt egy budai zsinati „dörgedelem”, ami megtiltja, hogy a mise után a templom kertjében, azaz a temetőben, táncoljon a nép. „Egy biztos, táncolt a nép, de az nem írták meg, hogy mit táncolt. Mindenütt, ahol régies, archaikus körtáncok voltak, nem volt törvényszerű, hogy egy fiú, egy

lány, egy fiú, egy lány egy fiú... táncolja. Nem páros szórakozás volt a körtánc, hanem fegyelmezett kollektív szórakozás.”

Kiderült az is, hogy a körtánc néhány évszázad után megszűnik, de az új táncdivat után sem tűnik el teljesen Magyarországon, a lányoknál megmarad egy karikázó nevű tánc. Kutatásai, gyűjtőútjai során az 1950-es években Dunafalván, Sárközben, „egy csomó öregasszony boldogan felújította lánykori emlékeit. Összeálltak körtáncot táncolni. Zenei kíséret nélkül, mindig énekelve táncolták. Nem annyira archaikusan, de megmaradt

A Fővárosi Örmény Klub májusi közönsége

a körtánc a gyimesi csángóknál és a moldvaiaknál is.”

A tánc történet fejezeteit bemutató sorba szervesen illeszkedett be a fegyvertánc. Egy angol utazó az 1600-as évek elején leírja magyarországi élményeit: ifjú magyar urak kardjukat szédületesen forgatva, leguggolva, felállva úgy forgatják, hogy egy hölgy van középen, akit meg sem érintenek, a saját mértékük szerint énekelnek, saját maguknak énekelnek. „Ebben az időben minden fegyverkovács cigány Eperjes vidékén – mondta *Novák Ferenc*. – A fegyverkovács cigányok nem hordhattak kardot. Sehol a cigány kultúrában, egész Európában nem létezik máshol, hogy hat-nyolcados zenére, botra táncol a cigány. Amikor az együttesem Pécsen előadott egy cigány botlót, én a nézőtérrel véletlenül egy

Novák Ferenc

cigány klán csoportba ültem be. Fel voltak háborodva, hogy megérezzük cigány táncnak nevezni a botlót. Ott Baranyában fogalmuk sincs, hogy testvéreik keletebbre mit táncolnak.”

Miközben hallgattuk a magyar tánc történetét, peregték a filmkockák is. Májusi előadónk

az elmúlt ezer év legfantasztikusabb szellemi forradalmának nevezte a reneszánszt, amely a zenében, táncban is felpezsdülést, megújulást hozott. A 14. század közepe felé összetörik a kör, az emberek egymással szemben állnak és táncolnak. Ebben a korszakban már táncmesterek működtek, tanították a táncokat.

Az új táncdivat kezdetén Magyarországon török hódoltság van, ezért itt fennmaradt az ugrós tánc. Erdélyben, mint férfi tánc. Az új tánc típus Észak-Németországból és Flandria felől jön, összefügg a barokk korról, az ellenreformációval. Egy csodálatos zene születik, rohan a dallam, jönnek a forgós táncok, amely elsöpri az ugrós táncokat. Vonnós hangszerek viszik a dallamokat. Barokkos módra a zene elkezd lüktetni. A rohanó zenére másfajta táncot kell táncolni. A magyar és román legények megformáltak egy új tánc típust, a legényest.

A verbunk filmbemutatók során *Novák Ferenc* történetekkel színesítette a férfi tánc típusok kialakulását, a bálók, lakodalmak tánc szokásait. A művészi megértést segítette a Rába-közi tánc, illetve a legénycéhek tánc lépéseit visszaadó dal: „Szélről lejeljettek, fának ne menjetek...”

Részletesen hallottunk a csárdásról is, amelyet táncmesterek tanítottak. A XIX. század második felében már minden falunak megvolt a maga csárdása (a székyek kivételével). A zárásként vetített film a sportcsarnokban készült a múlt század kilencvenes éveiben.

Fővárosi Örmény Klub

2014. június 19. csütörtök 17 óra

A Pest megyei Kormányhivatal
Nyáry Pál terme,
bejárat: Bp. V., Városház u. 7.

Műsor

„Odaadással, tisztelettel
és állhatatossággal.”

A Karátsonyi család története -
vetített képes előadás
Előadó: *Fogarasy Attila*
helytörténeti kutató

Rendező: Bp. XV. kerületi Örmény
Nemzetiségi Önkormányzat
Támogató: Az EÖGYKE és a FÖÖ

Novák Ferenc a közönség kérdéseire válaszul szeretettel beszélt családjáról is. Nagyenyeden született édesanyja Makkai lány, nagynya viszont örmény volt, nagyapja tanított, édesapja igazgató-tanító volt, ő pedig fiatalon elkötelezte magát a táncsal. *Stoller Antal Hubával* ötven éve járják Erdélyt, filmeznek. Az Akadémia megkérte, hogy a mezőségi falvakban gyűjtsön, kutassa a hagyományokat. Jobbágytelkén Bartók emlékházat terveznek. Lánya Novák Eszter, sikeres rendező, a színművészeti egyetem tanára, fia Novák Péter énekes, műsorvezető. Van két unokája is. Számos kitüntetés közül csak a tiszteletbeli borakadémikus cím lóg a szobája falán, persze a Prima Primissima-díjnak és az azzal járó életjáradékának is örül. Megtudtuk a kaiser patz, a szamosújvári örmény pácolt füstölt-hús eredetét is. Mintegy háromszáz előadást tar-

tott már A magyar tánc évszázadai címmel. Erdélyben a sepsiszentgyörgyi táncegyüttesel, Felvidéken a pozsonyi magyar hivatásos együttesel és zenekarral közösen. Tiszteletdíjat sehol nem fogad el.

Az előadást *dr. Issekutz Sarolta* az Erdélyi örmény konyha, fűszerezve című könyvvel köszönte meg mindkét előadónak, majd számos programra is felhívta a figyelmet. Június 14-én 12 órakor kezdődik az Izek utcája hagyományos rendezvény a Millenárison, június 22-én 16.30 kor pedig a Világosító szent Gergely ünnepi szentmise az Orlay utcában, amelyet *Dr. Erdő Péter* bíboros mutat be római rítusban. Végül *dr. Issekutz Sarolta* megköszönte a Józsefvárosi Örmény Önkormányzat elnökének, *Zakariás Enikőnek*, hogy vállalta a májusi est költségeit. Zakariás Enikő pedig egy gyönyörű virágcsokorral fejezte ki köszönetét Novák Ferencnek.

Nemzetiségi választások 2014 őszén

Felkérjük az örmény gyökerű magyarokat szerte az országban, hogy még júniusban kérjék felvételüket a *Nemzetiségi választópolgárként történő nyilvántartásba vételi kérelem* kitöltésével (2014. elején mindenki részére postai úton megküldték) és eljuttatásával a helyi választási irodába, vagy interneten a www.valasztas.hu honlapon keresztül. A személyi adatok pontos kitöltése után az örmény kockába X jelet téve kérjék a nemzetiségi névjegyzékbe való felvételt. Ne felejtsek el a kérelmet keltezzel és aláírással ellátni!

Ne feledjék, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 17 évi harca eredményeként a 2011. évi új nemzetiségi törvény végére elismerte a hazai örménység magyar anyanyelvűségét is. Ezután nem érhet többé vád bennünket, hogy magyarul

ápoljuk örmény gyökereinket. A hazai történelmi örménység összefogással végre a valódi számszerűségét is meg tudja mutatni. Bárhol éljenek magyarörmények az országban, akik regisztrálták magukat és az őszi választásokon szavaznak is az EÖGYKE országos listájára (a fővárosban a fővárosi listára is), azok be tudják juttatni közvetlen választással az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület országos listáján szereplő képviselőket az Országos Örmény Önkormányzatba, a fővárosban pedig a Fővárosi Örmény Önkormányzatba is. Ezzel elérhetővé válik, hogy végre a magyarörménység tudja kezébe venni országos szinten az örmény kultúra és hagyományok ápolásának feladatát.

Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
dr. Issekutz Sarolta elnök

A Füzetek 2013. júniusi, július-augusztusi és szeptemberi számában három folytatásban közöltük *Pál-Antal Sándor: Örmények Marosvásárhelyen* című írását, amely az örmények Marosvásárhelyen való megjelenésére és 1848 előtti ottlétükre vonatkozó adatokat tartalmazta. A marosvásárhelyi Nemzeti Levéltárban őrzött városi levéltárban és a római katolikus egyházi anyakönyvekben végzett feltáró kutatás adataira hivatkozó szerző segítségével nyomon követhettük az életerős, rendkívül szívós örmény közösségnek a város életébe való beilleszkedését, a magyar társadalom részévé válását. A cikksorozat mellékletét folytatásokban adjuk közre.

Pál-Antal Sándor

Örmény családok Marosvásárhelyen 1848 előtt

(Melléklet* – 2, befejező rész)

- ISTVÁNFI MÁRTON, meghalt 1839. dec. 19-én, 60 éves korában, neje Lukács Katalin. Gyerekeik: István Antal (1814. ápr. 16.–...), Márton (1818. nov. 9.–...)
- ISTVÁNFI PÉTER, meghalt 1848. nov. 29-én, 59 éves korában, neje Novák Mária. Gyerekeik: István (1835. márc. 31.–1835. máj. 11.), Péter (1836. dec. 12.–1855. ápr. 20.)
- ISÁK ANTAL, erzsébetvárosi, meghalt 1796. ápr. 13-án, 56 éves korában
- ISÁK ANTAL, neje NOVÁK Rebeka. Esküvő: 1798. szept. 24.
- ISÁK EMÁNUELNE, adófizető 1842-ben
- ISÁK IMRE, meghalt 1825. júl. 4-én, 41 éves korában
- ISÁK JÁNOS (1795-ben polgárjogot kap), neje Ötves Mária (1742.–1812. ápr. 13., 70 éves korában). Gyerekeik: Izsák, meghalt 1787. aug. 7-én, 14 éves korában)
- JAKABFI JÓZSEF, 1830-ban adófizető vásárhelyi kereskedő. 1. neje Petráskó Veronika (1798. jan. 27.–1839. nov. 7.). Gyerekeik: Gergely (1828. nov. 6.–1892. dec. 11.), Ludovika (1830. szept. 9.–...), Mária (1832. jan. 5. –...), József Károly (1833. jan. 28.–...), Teréz (1834. júl. 11.–...), Márton (1836. aug. 15.–...), Ferenc (1839. febr. 19.–...) 1. neje Istvánfi Anna. Gyerekeik: Veronika (1842. nov. 18.), János (1844. ápr. 28.–...),
- Antal (1846. febr. 20.–...), Anna (1847. júl. 6.–1924)
- KÁPDEBÓ SIMON, meghalt 1855. febr. 18-án, 58 éves korában, neje Petráskó Katalin (1808. nov. 13.–1869. jún.7.)
- KONDRAI GERGELY, meghalt 1847. febr. 23-án, 75 éves korában
- KONDRAI JÓZSEF, meghalt 1849. júl. 28-án, 36 éves korában, neje Duducz

*A családneveknél az anyakönyvekben szereplő, illetve a leggyakrabban használt névváltozatot használtuk. A magánhangzók írásánál a mai helyesírást követtük. Dőlt betűvel azoknak a fiúknak a keresztnévét írtuk, akik Marosvásárhelyen bizonyítottan családot alapítottak. A nevek után írt kérdőjellel a kétes adatokat (név, dátum) jeleztük. Pl. egy Margit (1795–1849.) nevű lányról csak feltételezzük, hogy Dobál Antal gyereke. Több esetben a születési évet az elhalálozásnál feltüntetett életkor alapján közöltük. Egy pár esetben feltüntettük a más munkákból már ismert 1848 utáni anyakönyvi adatokat is.